

Naivitet kan sette den evige fred i fare

Afhp. 11.1.97

JAN BRØGGER

Professor Jan Brøgger ved Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet mener det var naivt av KFUK/IM og Human-Etisk Forbund å be prestene snakke om barns krigslekety i juleprekenen. I følge Brøgger kostet denne typen naivit oss dyrt under andre verdenskrig.

Alle gode krefter støtter fredens sak, og KFUK/KFUM og Human-Etisk Forbund oppfordret 15. desember alle foreldre til ikke å legge krigslekety under juletreet. Så alvorlig var denne saken at man med Human-Etisk Forbund i ryggen sendte en oppfordring til prestene om å tale mot krigslekety i sine julepreker. Riktignok regnet informasjons-sjef Gunnar Mathiesen med at de fleste juleprekener allerede var skrevet, men det er utrolig hva man kan oppnå i ellevte time. Julen er jo en alvorlig sak, og prestene må kunne få plass til litt fredsarbeid samtidig som man forteller om barnet som ble født i Betlehem. Det er storsinnet av Human-Etisk Forbund å opptre med et så økumenisk sinneilag i anledning av Kristi fødsel.

Det fremgår ikke av presseoppslagene om oppfordringen til til alle foreldre i hele verden, eller om det bare dreier seg om norske foreldre. Men det er rimelig å tro at den internasjonale speiderbevegelse samarbeider om et slikt prosjekt, sikkert til stor glede for salg general Baden-Powells udødelige ånd.

I sitt hyrdebrev til landets prester antyder Mathiesen at det kan være tilstrekkelig at kirkelydens barn formannes til å forvalte krigslekety med vett. Det må vel bety at man i hvert fall ikke leker krig med dem. Man får håpe at de etter litt klerikal formanings følger eksemplet til den lille piken som fikk en brannbil til jul. Hun puttet bilen opp i dukkevognen og sang en vuggesang for den. Om man kunne få guttene til å gjøre det samme med tanks og flammekastere, var meget vunnet.

Generalsekretær Lars Gunnar Lingås i Human-Etisk Forbund påpeker det tragiske faktum at verden er full av vold, og at det derfor er forkastelig å stimulere barnas aggressive utvikling gjennom lek med våpen og voldsforherliggende filmer og dataspill. Vi vet ikke hvor mange prester som fikk med de siste poengene i sine

prekener. Men da dette vel ikke bare er rettet mot norske foreldre, har vel formaningerne gått ut over den ganske verden. Hvorvidt mullahene i Iran og bønneleiderne i Iraks moskeer har fått med seg oppfordringene, er det ingen som vet, men man må håpe at den i hvert fall har nådd frem til hele kristenheten.

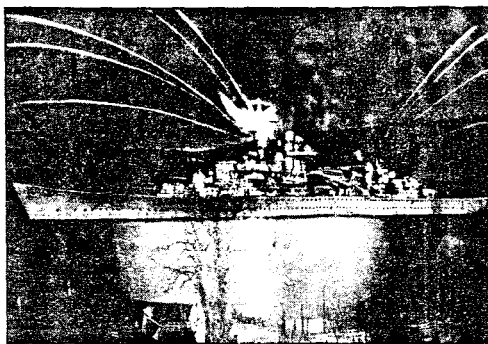
Det er her man blir grepet av et øyeblikks tvil. Kanskje oppfordringen bare har nådd de norske foreldre gjennom landets prekestoler. Det er i tilfelle betenkelig, for skal man gjøre noe med volden i verden, er det ikke nok at bare et fredelig og relativt sivilisert land som Norge formidler kurs i riktige leker fra prekestolen julaften. Det reiser uenkelig spørsmål om hvordan vi i vår fredsøkt skal holde oss til forsvaret.

I det norske hus er det mange rom, og i ett av dem holder generalstabens til. Generalstabens er avhengig av rekutter som i unge år må lære seg kunsten å drepe, for det er dette krig dreier seg om. Men om dette må yngre mennesker holdes i salg uvitenhet helt til de blir gamle nok til å se virkeligheten i øynene.

Virkeligheten er besværlig. Dette påpekte Hegel med stort ettertrykk da noen antydte at hans filosofi hadde lite med virkeligheten å gjøre. «Det er verst for virkeligheten», svarte den store filosof. Dette har man merket seg i norsk fredsfilosofi. Denne filosofi har ikke vært underkastet et altfor kritisk studium foreløpig. Den må ha vært mindre dominerende ved århundreskiftet. Da lekte norske barn grensevakst med krigsleker, som riktignok ikke var fremstilt i Mongkong: tregevrer og lignende fikk gjøre tjenesten. Selv lekte vi tidlig i fjortiårene krig med pekefingeren i mangel av annet utstyr. Riktignok ble det sagt at det vanligvis var stygt å peke, men ikke når man lekte hjemmefrontgerilja. Dengang måtte norske menn og kvinner med fare for livet ta imot våpen i slipp på fjellviddene fordi landet på nåde og unåde hadde vært i hendene på fredsfilosofen i en årrekke.

Ved utbruddet av første verdenskrig sto vi relativt godt rustet, alle skytterlagene som ble etablert for å lure svenskene opprettholdt et miljø som det sto respekt av, og vi hadde en relativt moderne marine og kystartilleri. Om dette var grunnen til at vi klarte å opprettholde vår nøytralitet under første verdenskrig, får historikerne strides om. Men det kan ikke herske tvil om at vår manglende beredskap var en av grunnene til at vi ble et særdeles lett bytte den 9. april 1940.

Det er ikke høflig å minne om dette, men nødvendig. Svenskene, som har hatt god forstand på nøytralitet i flere mannsaldre, hadde for lengst mobilisert da vår egen regjering, til tross for alle verdens advarsler, nølte, men omsider mobiliserte, gjennom postve-

TOK ANSVAR: Oberst Birger Kr. Eriksen utførte en historisk heltegjerning da han beordret angrepet på slagkrysseren Blücher utenfor Drøbak.

ket. At ikke kong Haakon og regjeringen ble tatt til fange, skyldtes blant annet at kommandanten på Oscarsborg tok ansvaret for å rette skytset mot slagkrysseren «Blücher», som ble senket takket være kystartilleriet fra unionstiden. Den som hadde ansvaret for denne historiske heltegjerning, adlød imidlertid ikke ordre, og han fikk etter krigen visstnok stå til rette for sin ulydighet. Kommandanten,

„Skal man gjøre noe med volden i verden, er det ikke nok at bare et fredelig og relativt sivilisert land som Norge formidler kurs i riktige leker fra prekestolen julaften ”

oberst Birger Kr. Eriksen, er uansett en av Norges betydeligste krigshelter. Kystartilleriet skulle brukes med vett, og det ble ikke gitt noen legitim ordre til ildgivning da den tyske krigsmarine seilte inn Oslofjorden.

Tyske eliteavdelinger ble mobilisert for å rette opp skadene av de ureglementerte torpedoer, som sendte en skare bødler og skarprettere mer eller mindre til bunns utenfor Drøbak. De dro i motorisert formasjon mot Elverum, men ble stoppet av norske soldater på Midtskogen. Takket være en skyteferdighet som gjennom skytterlagene var blitt en del av norsk kultur, drev kompani Simonsen de tyske elitetroppene til å vise det hvite flagget. Konge og regjering ble gitt en umistelig nådetid.

Dette tilhører nå historien, og de unge er trette av å høre om den. Det er likevel de eldres brysomme plikt å minne om at den som gemmer sin historie, er dømt til å gjenoppleve den.

Vi har liten oversikt over hvilke virkninger krigslekety, voldsforherliggende filmer og dataspill har på un-

ge mennesker. Men det vi kan fastslå med sikkerhet er at hverken Napoleon, Atilla, Dsjengis-Khan, Timur Lenk eller tryntyrken hadde hatt noen befattning med voldsforherliggende filmer eller dataspill. Heller ikke Hitler, Göring eller Ribbentrop var påvirket av disse fryktinngytende medier. Men jeg har av og til grepet meg selv i å takke Vårherre for at Churchill lekte med tinnsoldater. Vi får i hvert fall, for dette historisk særtillfelle, være takknemlige for at erkebiskopen av Canterbury ikke hadde nådd det samme nivå i aggresjons-innsikt som Human-Etisk Forbund & Co. Det er vel heller ikke sikkert at de norske prestene har fulgt oppfordringene fra barmhjertighetens og godhetens sanne venner i Norge. Fremdeles utdannes våre prester ved de teologiske fakulteter og ikke ved sosialhøgskolene.

Man må ha høy akademisk utdanning for ikke å vite at aggresjonen er en del av den menneskelige eksistens. Det var dikteren Arnulf Øverland som måtte fortelle oss hvorfor barn kunne være grusomme: de er jo våre barn. Hvordan man skal sivilisere de små barbarer, er et hittil uavklart pedagogisk problem, men nå har man tatt lærdom av strutsen, som jo har det med å stikke hodet i sanden. Da slipper man å se at sivilisasjonen bare er en tynn ferniss som holdes i sjakk, ikke av naivitet, men av klok realpolitikk og dannelse i ordets opprinnelige betydning.

Generalsekretær Lingås, som vel må tilsvare ypperstepresten i det ikke-trossamfunn han representerer, er imot meningsløs vold. Hvem er ikke det? Det krever ikke spesielt moralsk talent for å være imot ondskap i enhver form. Men det forbauser at han gjør det helt klart at han ikke har noe imot at barn leker «politi og røver». (Konferer Liv Hegnas reportasje i Aftenpostens morgenutgave 15.12.96.)

Kanskje han selv hadde lekt politi og røver som barn, og derfor har en blind flekk på sin fredsretina. Det kan også ha sammenheng med at han ikke har stiftet bekjentskap med and-

re representanter fra politiinstitusjonen enn vår alles kjære Bastian. Han er trolig for ung til å huske politisjef Karl Marthinsen. Andre husker Geheime Staatspolizei, mer kjent som Gestapo. De som kjenner en av bokhøstens mest omtalte skrifter, Goldhagens «Hitler's Willing Executioners», vil også huske at det store bodelopdraget i Holocaust ble tildelt de nidkjære politibatalljonene i det kortvarige tusenårsriket til Adolf Hitler.

Makten og volden må siviliseres, ikke forties. Det hadde vært uønskelig å gå så sterkt i rette med et naivt PR-utspill før julehelgen, om det ikke hadde vært en del av den statsbærende norske naiviteten.

Denne naiviteten har kostet landet dyrt, og det er foruroligende å notere at mange fremragende studenter i dag er sivilarbeidere. De er blitt ført bak lyset. Man har klart å innbille en rekke av de beste hodene i landet at den evige fred har senket seg over land og folk, og det i en tid som er mer usikker enn noensinne.

På grunn av vår fordelaktige, subarktiske beliggenhet har vi vært spart for mange av de prøvelser som kontinentets folk er blitt påført av folkevandringer og barbari. Vi har vært så urimelig heldige. Snorre Sel, som den eldre generasjon vil huske fra Frithjof Sælens uforlignelige fabel fra krigsårene, har ikke lenger noen snill onkel som vil rykke ut til vårt forsvar. Grense-Jakobselv er ikke lenger noe stort anliggende for andre enn oss selv. Forsvaret av kongeriket er vårt eget ansvar, og enhver som ikke er beredt til å forsvare seg, må være forberedt på slavekår. Krigsmenn lar seg ikke stoppe av filosofi, dessverre. Men jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at de unge, idealistiske sivilarbeidere som er blitt hurt av den statsbærende norske naiviteten, vil være blant de første til å melde seg som frivillig om vi en dag blir angrepet. Men da vil de ikke vite opp ned på et gevær, om de da ikke, før de fikk så meget forstand, hadde stiftet bekjentskap med krigslekety.

Et gammelt visdomsord hevder at den som vil fred forbereder seg på krig: *se vis pacem, para bellum*. Men også denne visdom har gått i glemmeboken her hjemme, for man måtte ta innersvingen på den klassiske dannelse som oppsummerte dyrekjøpt gresk og romersk erfaring for å bli skikkelig moderne. Dette er vel også en del av den statsbærende naiviteten.

Norge må han en skytsengel, for det er ikke på grunn av vår forstand at vi lever i et slags velferdsdrivhus, hvor vi innbiller oss at vi er separat beskyttet mot den besværlige virkelighet. Arnulf Øverland, som kunne tale i alvor til det norske folk, stilte mot slutten av sitt liv et spørsmål som vi kan gjenta i dagens velferdsparadis: Hva om Gud skulle bli lei oss.